

**İRAN ÜLKE
RAPORU 2017**

İÇİNDEKİLER

İRAN HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	4
1.1. ÜLKE KİMLİĞİ.....	4
1.2. GENEL BİLGİLER.....	5
1.2.1. Coğrafi Konum.....	5
1.2.2. Siyasi ve İdari Yapı.....	5
1.2.3. Nüfus ve İşgücü Yapısı.....	5
1.2.4. Doğal Kaynaklar ve Çevre.....	5
1.3. GENEL EKONOMİK DURUM.....	5
1.3.1. Ekonomik Yapı ve Ekonomi Politikaları.....	5
1.3.2. Büyüme ve Enflasyon.....	8
1.3.2. Kalkınma Planları.....	9
SEKTÖRLER.....	10
2.1. SEKTÖRLER.....	10
2.1.1. Tarım ve Hayvancılık.....	10
<i>Tarımsal Üretim.....</i>	<i>11</i>
2.1.2. Sanayi.....	11
2.1.3. Petro Kimya Sanayi.....	12
2.1.4. Otomotiv ve Yan Sanayi.....	13
2.1.5. Gıda Sanayi.....	13
2.1.6. Madencilik.....	14
2.1.7. Demir-Çelik Üretimi.....	14
2.1.8. Petrol.....	15
2.1.9. Doğalgaz.....	16
DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR.....	19
3.1. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR.....	19
3.1.1. Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü.....	19
DIŞ TİCARET.....	20
4.1. DIŞ TİCARET.....	20
4.1.1. Genel Durum.....	20
4.1.2. Başlıca Ürünler İtibariyle İran'ın İhracatı.....	20
4.1.3. Başlıca Ürünler İtibariyle İran'ın İthalatı.....	21
4.1.4. Başlıca Ülkeler İtibariyle İran'ın İthalatı.....	22
4.1.5. Başlıca Ülkeler İtibariyle İran'ın İhracatı.....	23
İhracat Yaptığı Başlıca Ülkeler (Bin Dolar).....	23
TÜRKİYE İLE TİCARET.....	25
5.1. TÜRKİYE İLE TİCARET.....	25
5.1.1. Genel Durum.....	25
5.1.2. Türkiye – İran Dış Ticaret Göstergeleri (dolar).....	25
5.1.3. İran'a İhracatımızda Önemli Ürünler (Dolar).....	26
5.1.4. İran'dan İthalatımızda başlıca ürünler (Dolar).....	26
5.1.5. İran ile Turizm İlişkileri.....	27

5.1.6. Yürürlükteki Anlaşma ve Protokoller.....	27
5.1.7. Türkiye İnan İşbirliği Olanakları.....	29
5.1.8. Türkiye İnan Ticaretindeki Öncelikli Hususlar.....	30
VAN İLE TİCARET	32
<i>6.1. VAN İLE TİCARETİ.....</i>	<i>32</i>
6.1.1. Türkiye –İnan Yıllara Göre İthalat/ İhracat Rakamları	32
6.1.2. Van - İnan Yıllara Göre İthalat/ İhracat Rakamları	32

BİRİNCİ BÖLÜM

İRAN HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. ÜLKE KİMLİĞİ

Resmi Adı	: İran İslam Cumhuriyeti
Yönetim Biçimi	: İslam Cumhuriyeti (1979 Anayasası)
Başkenti	: Tahran
Başlıca Kentleri	: Tahran (12 milyon), Meşhed (4 milyon), İsfahan (2.5 milyon), Tebriz (2.3 milyon), Şiraz (1.8 milyon)
Dini Lider	: Ayetollah Seyid Ali Khamenei
Cumhurbaşkanı	: Hasan Ruhani
Nüfusu	: 76.9 milyon
Yüzölçümü	: 1.648.195 km ²
Resmi Dili	: Farsça
Kullanılan Diller	: % 58 Farsça, % 26 Türk ve Türk Lehçeleri, % 9 Kürtçe,% 2 Luri, % 1 Türkçe, % 1 Beluci, %1 Arapça, %2 Diğer
Para Birimi	: İran Riyali (10 Riyal = 1Tümen)
Para Kuru	: 1 \$ = 35,000 IR
Saat Farkı	: Türkiye saatinden 1.5 saat ileridedir

1.2. GENEL BİLGİLER

1.2.1. Coğrafi Konum

Tarihi İpek Yolu sayesinde eski çağlardan bu yana Avrupa ve Asya'nın kesişme noktasında yer alan İran'ın stratejik konumu, ülkede petrolün keşfi ile daha da önemli hale gelmiştir. Ham petrol taşımacılığının yoğun olarak yapıldığı Umman Körfezi, Basra Körfezi ve Hazar Denizi'ne kıyıları olan İran; Türkiye (499 km), Afganistan (936 km), Irak (1458 km), Pakistan (909 km), Türkmenistan (992 km), Azerbaycan (432 km), Nahcivan (179 km) ve Ermenistan (35 km) ile sınıra sahiptir.

1.2.2. Siyasi ve İdari Yapı

Şah yönetimi 11 Şubat 1979 tarihinde devrilmiş ve ülkede aşama halinde dini esasa dayalı bir devlet düzeni kurulmuştur. İran'da gücün ulema ile halk tarafından seçilen temsilciler arasında hiyerarşik olarak paylaşıldığı, dini teokrasi ile Başkanlık sistemi karışımı kendine özgü bir yönetim biçimi hakimdir. Başbakanlık Kurumu bulunmamakta olup; yürütme erki 4 yıllık dönemler için gizli oy prensibi ile yapılan genel seçimlerde seçilen Cumhurbaşkanı'nın elindedir.

İslami Danışma Meclisi: 4 yıllık dönemler için halkın doğrudan ve gizli oy ile seçtiği 290 milletvekilinden oluşan İran Meclisi, sadece bir yasama organı niteliğinde olmayıp; idarenin tüm eylem ve işlemlerinde inceleme ve araştırma yapma yetkisine sahiptir

1.2.3. Nüfus ve İşgücü Yapısı

Resmi verilere göre 76,9 milyon nüfusa sahip olan Toplam nüfusun % 21,7'si 0-14 yaş arasında, % 72,9'u 15-64 yaş arasında ve % 5,4'ü 65 yaş ve üstüdür. Ülkenin yaş ortalaması 27 olup; 2009 yılı için nüfus artış hızı % 0,88 olarak tahmin edilmektedir. 2007 yılı itibarıyla ülke nüfusunun % 18'inin yoksulluk sınırının altında yaşadığı tahmin edilmektedir.

1.2.4. Doğal Kaynaklar ve Çevre

İran'ın başlıca doğal kaynakları; petrol, doğal gaz, kömür, krom, bakır, demir cevheri, kurşun, manganez, çinko ve sülfürdür. Ülkenin başlıca tarım ürünleri; buğday ve pirinç gibi hububatlar, şeker pancarı, şeker kamışı, meyveler, kabuklu yemişler, pamuk, süt ürünleri, yün ve havyardır. İran sanayisi; petrol, petrokimyasallar, gübreler, sodyum hidroksit, tekstil, çimento vb inşaat malzemeleri, gıda işleme (özellikle şeker ve bitkisel yağ üretimi) ve metal işleme sektörlerinde yoğunlaşmıştır.

1.3. GENEL EKONOMİK DURUM

1.3.1. Ekonomik Yapı ve Ekonomi Politikaları

İran ekonomisinin % 40'ı doğrudan, % 45'i de "bonyad" olarak adlandırılan vakıflar aracılığı ile dolaylı olarak devletin kontrolündedir. Kalan ekonomik faaliyetlerin % 15'i ise, muhafazakâr işadamlarının (bazaar) elindedir.

Dünya kesinleşmiş ham petrol rezervlerinin % 11,5'ine (Suudi Arabistan ve Kanada'nın ardından 3. sırada) sahip olan ve dünyanın en büyük 3. petrol üreticisi olan İran, doğalgaz rezervleri açısından da Rusya'nın ardından 2. sırada yer almaktadır. İran'ın ihracat gelirlerinin % 80-90'ı, bütçe gelirlerinin ise % 40-50'si petrolden elde edilmektedir.

	2011	2012	2013	2014
Nominal GSYİH (*milyar ABD \$)	541.107	398.030	367.098	402.700a
Reel GYSİH'daki Büyüme (%)	3.0	3.0	-5.8	1.5b
Kişi Başı GSYİH, SAGP (\$)	14,488	16,447	16,164a	16,463a
Enflasyon, Tük. Fiyatları (Yıllık %)	12.4	21.5	30.5	34.7
İhracat (*milyon \$)	112,788	145,518	98,033c	93,015c
İthalat (*milyon \$)	75,458	77,729	67,058c	60,047c
Cari Hesap Dengesi (milyar ABD \$)	37,330	67,789	30,975c	32,968c
Petrol Üretimi (000 varil/gün)	3,576	3,740	3,576	3,121
Petrol İhracatı (milyon \$)	90,191	118,861	68,135a	64,789a
Dış Borç, Yıl Sonu (*milyon \$)	22,814	17,340	7,682	6,655
Döviz Kuru, US\$/IRR (Bankalar arası Piyasa Kuru)	10,339	10,962	12,260	21,253
İşsizlik (%)	12,3	12,2	10,4	11,5a

a: IMF geçici veri b: Dünya Bankası tahmini c: İran Merkez Bankası geçici veri

Kaynak: IMF, İran Merkez Bankası, Dünya Bankası, CIA The World Factbook, OPEC

İran genel olarak ekonomide merkezi planlamanın hakim olduğu, petrol, doğal gaz ve diğer büyük ölçekli işletmeler üzerinde devlet mülkiyetinin devam ettiği, kırsal bölgelerde tarımsal üretimin ağırlıklı olduğu, özel ticaret faaliyetlerin ise sınırlı düzeyde olduğu bir ekonomik yapıya sahiptir. Ülke GSYİH'sının sektörel dağılımı ise %45 sanayi, %44 hizmet ve %11 tarım olarak gerçekleşmiştir.

Irak Savaşı'ndan sonra ailelere yardım etmek amacıyla kurulan, dini liderlik makamına karşı sorumlu bir tür İslami esaslı vakıflar (bonyad) geniş vergi muafiyetlerine, sübvansiyonlara ve işgücü avantajlarına sahiptir ve bu nedenle son dönemde fazlaca etkili olan devlet tekelleridir. İran ekonomisinin %40'ı doğrudan, %45'i de bonyadlar aracılığıyla devlet tarafından kontrol edilmektedir. Ekonominin kalan %15'lik kısmı ise muhafazakâr işadamları tarafından idare edilmektedir.

Döviz girdilerinin %80'ini petrol ihracatının oluşturması nedeniyle, İran ekonomisi petrol fiyatlarındaki hareketliliğe aşırı duyarlıdır. 1990'ların sonunda petrol fiyatlarındaki düşüşler nedeniyle daralan İran ekonomisi 2000 yılından günümüze kadar, petrol fiyatlarının tekrar yüksek seyretmesi ile canlanmıştır. Ancak, İran'ın nükleer faaliyetlerine ilişkin Haziran 2010'da uygulanmaya başlanan Birleşmiş Milletler (BM) yaptırımları ve 2010'dan itibaren etkisi ve kapsamı genişleyen ABD ve Avrupa Birliği (AB) yaptırımları ülke ekonomisini olumsuz etkilemektedir. Özellikle AB ülkelerinin İran'a petrol ambargosuyla birlikte ek olarak uygulanan ABD ve AB yaptırımları ülkenin bütçe gelirlerinin çoğunluğunu oluşturan petrol ürünleri ihracatını önemli derecede azaltmaktadır.

Uluslararası bankacılık sistemlerine aracılık eden Belçika merkezli SWIFT (The Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) de Mart 2012'den itibaren İran bankalarına hizmet vermeyi durdurmuştur. Ayrıca, Kasım 2011'den itibaren ülkede hızla hissedilen devalüasyon ile İran Riyali değer kaybetmiş ve halkın alım gücünde büyük ölçüde düşüş gerçekleşmiştir.

- Hızla büyüyen nüfus baskısı,
- Enflasyon ve işsizliğin artması,
- Yaygın yoksulluk,
- Temel ihtiyaç maddelerine uygulanan sübvansiyonların bütçe üzerinde giderek artan yükü,
- Verimsiz ve hantal kamu sektörü ve
- Devlet monopollerinin (bonyad) denetimindeki belirsizlikler de İran ekonomisinin karşılaştığı sorunlar olarak görülmektedir.

Bu gelişmeler karşısında İran artık petrol gelirlerine bağılılığı azaltmak, petrol dışı malların ihacatını artırmak ve yüksek oranda ithal ikameye dayalı ekonomisini yapılandırmak amacıyla özelleştirme planları yapmaktadır.

2013 yılı Kasım ayında ise BM Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesi (ABD, İngiltere, Fransa, Almanya, Rusya) ve Çin (P5+1) ile Cenevre'de yürütülen müzakereler olumlu sonuçlanmış ve İran'ın nükleer faaliyetlerini durdurması karşılığında yaptırımların kaldırılmasını uzun bir sürece yayan Cenevre Sözleşmesi 24 Kasım 2013'te imzalanmış ve 20 Ocak 2014'te yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşmenin imzalanmasından sonra AB İran'a uyguladığı ekonomik yaptırımları kaldırma kararı almıştır. ABD'nin uyguladığı yaptırımlarda ise henüz bir değişiklik söz konusu değildir.

Bu kapsamda, İran'ın nükleer programı kapsamında, 20 Ocak 2014 tarihinden itibaren altı aylık süre boyunca uymayı taahhüt ettiği koşullar aşağıda yer almaktadır:

1. %5'in üzerinde uranyum zenginleştirilmesi yapmama,
2. %20'ye kadar gerçekleştirmiş olduğu uranyum zenginleştirmesini etkisiz kılma, (Söz konusu madde aşamalı olarak uygulanacak ve İran'ın %20'ye kadar olan uranyum zenginleştirmesini etkisiz kılmaya yönelik olarak gerçekleştireceği her bir aşama karşılığında İran'ın petrol ihracatından kaynaklanan 4,2 milyar ABD Doları tutarındaki gelirinin taksitler halinde İran'a transferine izin verilecektir.)
3. Yeni santrifüjleri devreye sokmama,
4. Natanz ve Fordo tesislerinde yeni uranyum zenginleştirilmesi yapmama,
5. Arak tesislerindeki nükleer faaliyetleri durdurma,
6. Uluslararası Atom Enerjisi'nin yoğun denetimini kabul etme.

Bu çerçevede, P5+1 ülkelerinin, 20 Ocak 2014 tarihinden itibaren İran'a altı aylık süreyle sağlanacağı taahhüt edilen kolaylıklar aşağıda yer almaktadır:

1. Anlaşma tarihinden itibaren altı ay boyunca İran aleyhine yeni bir yaptırım kararı alınmaması,
2. İran'a yönelik olarak uygulanmakta olan altın, değerli madenler, otomotiv sektörü, petrokimya yaptırımlarının ve söz konusu sektörlerdeki ticari işlemlere ilişkin sigortacılık, taşımacılık ve mali hizmetler yaptırımlarının uygulanmasının altı ay süreyle dondurulması,
3. Belirli İran havayolu şirketleri için lisans güvenliği mekanizması kaynaklı tamir, denetim işlemlerine ve uçak yedek parça ürünleri satışına, montajına altı ay süreyle izin verilmesi ve söz konusu sektördeki ticari işlemlere ilişkin sigortacılık, taşımacılık ve mali hizmetler yaptırımlarının uygulanmasının altı ay süreyle dondurulması,
4. İran'ın, Avrupa Birliği ülkeleri ve ABD haricindeki ülkelere petrol satışına, mevcut azaltılmış haliyle, izin verilmesi ve söz konusu satış işlemleri konusunda sigortacılık ve taşımacılık yaptırımlarının uygulanmasının altı ay süreyle dondurulması (İran'ın petrol ihracatına yönelik yaptırımların uygulanmasına devam edilmekte olup, söz konusu kolaylık, İran'ın 2013 yılı verilerine göre zaten önemli ölçüde azaltılmış olan petrol ihracatının daha da azaltılmasına yönelik yeni bir yaptırım uygulanmaması anlamına gelmektedir.) ve İran'ın anlaşmanın yürürlüğe giriş tarihinden itibaren altı aylık süre boyunca anlaşma konusu yükümlülüklerine uyması durumunda, İran'ın petrol ihracatından kaynaklanan 4,2 milyar ABD Doları tutarındaki gelirinin taksitler halinde İran'a transferine izin verilmesi, (Söz konusu madde aşamalı olarak uygulanacak ve İran'ın %20'ye kadar gerçekleştirmiş olduğu uranyum zenginleştirmesini etkisiz kılmaya yönelik olarak gerçekleştireceği her bir aşama karşılığında İran'ın petrol ihracatından kaynaklanan 4,2 milyar ABD Doları tutarındaki gelirinin taksitler halinde İran'a transferine izin verilecektir.)
5. İran'ın gıda, tarımsal ürünler, ilaç ve tıbbi cihaz ithalatının kolaylaştırılmasına yönelik tedbirlerin alınması.

Altı ay boyunca yürürlükte kalan bu anlaşma süresince petrokimya ürünleri ihracatı, değerli madenler, otomotiv ve otomotiv yan sanayi ürünleri ithalatında kolaylıklar sağlanmış ve İran'ın nükleer programına ilişkin daha detaylı bir anlaşmanın hazırlıkları yürütülmüş ancak İran'ın petrol ihracatına ve bankacılık sistemine yönelik yaptırımların uygulanmasına devam edilmiştir.

Söz konusu geçici anlaşmanın süresi 30 Haziran 2015'e kadar uzatılmış ve İran'ın nükleer programına ilişkin nihai anlaşmaya yönelik müzakereler anılan tarih süresince devam edecektir.

1.3.2. Büyüme ve Enflasyon

İran Ortadoğu ve Kuzey Afrika Bölgesi'nde Suudi Arabistan'dan sonra ikinci büyük ekonomi olmakla birlikte, ülke ekonomisinin bel kemiği olan petrol ihracatının yanı sıra yerel ve uluslararası bankalara uygulanan yaptırımlar nedeniyle 2011 yılında 541 milyar dolar olan İran GSYİH'si, 2012 yılında 398 milyar dolara; 2013 yılında ise 367 milyar dolara düşmüştür.

Geçtiğimiz on yıl içerisinde iki haneli enflasyon ile boğuşan İran'da, hükümetin gıda ve akaryakıt sübvansiyonlarını kestiği 2010 yılının sonu itibariyle enflasyon hızla yükselmeye başlamıştır. Ayrıca uluslararası yaptırımlar kaynaklanan İran riyalinin değer kaybetmesiyle fiyatlara yansıyan baskı artmıştır.

İran ve P5+1 ülkeleri tarafından Ortak Eylem Planı çerçevesinde uygulanan geçici tedbirler ise İran ekonomisinin son dönemde gelişme göstermesine destek olmuştur. Yaptırımların hafifletilmesi ve enflasyonist baskının azaltılması konularında hükümetin göstermiş olduğu kararlılığın ülkede güven ortamı yaratması, ihracat potansiyelini, tüketicinin alım gücünü ve yatırımların artması yönünde etkisi öngörülmektedir.

Bu gelişmeler ışığında; Dünya Bankası, ülke reel GSYİH büyümesi 2014 yılında %1.5 olarak tahmin ederken; 2015'te %0.9'luk, 2016'da ise %1.0'lık büyüme öngörmektedir. IMF ise ülke GSYİH'nın 2014 yılında 402 milyar dolara, 2015'te 417 milyar dolara 2016'da ise 432 milyar dolara yükselmesini tahmin etmektedir.

4-5 Ocak 2015 tarihlerinde Tahran'da gerçekleştirilen Milli Ekonomi Konferansı'nda Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani yapmış olduğu konuşmada da milli konularda sürdürülebilir büyümenin önemine dikkat çekerek; "Enflasyonun kontrol altına alınmasından sonra geçen yıla göre yaklaşık yüzde 4'lük bir büyüme gerçekleşti ki bu ümit vericidir. Allah'ın izniyle bu yılın sonunda enflasyon yüzde 20'nin altına çekilmiş olacak ve ekonomimiz iki yıldan bu yana ilk defa eksi büyümeden artı büyümeye geçecek." şeklinde açıklamada bulunmuştur.

1.3.2. Kalkınma Planları

Reformcular ve muhafazakârlar arasındaki çekişmeden ötürü başarılı olamayan 3. Beş Yıllık Kalkınma Planının aksine, Ahmedinejad hükümetince Mart 2005'de uygulamaya konulan ve 2005-2010 dönemini kapsayan 4. Kalkınma Planının politik çekişmelerin azalması nedeniyle başarılı olacağına inanılsa da, yüksek petrol gelirlerinin doğru değerlendirilememesinden ötürü 4. Kalkınma Planı da arzu edilen gelişmeyi sağlayamamıştır.

2010 yılında uygulamaya alınan 5. Kalkınma Planı ise 2010-2015 dönemini içermekte ve ana teması Dünya Ticaret Örgütü'ne üyelik, petrol dışındaki sektörlerde özelleştirme çalışmaları yapmak, yabancı sermaye yatırımlarını ve ekonominin kısmi liberalleşmesini sağlamakla birlikte enflasyonla mücadele olan 4. Kalkınma Planı ile hedefleri açısından benzerlik taşımaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

SEKTÖRLER

2.1. SEKTÖRLER

2.1.1. Tarım ve Hayvancılık

Dünyada tarım üretimi çeşitliliği (çiftlik ve bahçe üretimi dâhil) açısından 23.6 milyon hektar ekilebilir alanları ile dördüncü sırada yer alan İran'da tarımsal üretim çoğunlukla ülkenin kuzey ve batısında yer alan verimli arazilerde yapılmaktadır.

Tarım alanlarının yaklaşık %60'lık bir bölümü ise düzenli olarak sulanamamaktadır. Fars Haber Ajansı'nın Ekim 2014 tarihli haberinde; Birleşmiş Milletler Gıda Tarım Örgütü (FAO) temsilcisi ile bir araya gelen İslami İran Tarım Bakanı Mahmoud Hojjati'nin tarım sektörünü önemli ölçüde etkileyen su sıkıntısı alanında FAO ile işbirliğine gidilmesine ihtiyaç duyulduğunu ifade etmesi üzerine FAO temsilcisi kuraklığın ve su sıkıntısının üstesinden gelmek üzere kapsamlı bir plan arayışında olduğunu belirtmiştir.

Ülkede farklı iklim özelliklerinin nedeniyle çok çeşitli tarım ürünlerinin yetişmesi için elverişli ortam bulunsa da İran GSYİH'nin yalnızca %10.6'sını tarım sektörü oluşturmaktadır ve İran, tarım ve gıda ürünlerin dış ticaretinde ithalatçı durumundadır. Halihazırdaki işgücünün de %17'si tarım sektöründe faaliyet göstermektedir.

İran dünyanın birinci şam fıstığı tedarikçisi olmakla birlikte, yetiştirilen diğer en önemli tarım ürünleri buğday, şekerpancarı, arpa, pirinç, şeker kamışı, keten tohumu ve çaydır. İran ayrıca Orta Doğu ve Kuzey Afrika Bölgesi'nin en büyük süt üreticisidir. İhracatı yapılan çiçek ve fıstık gibi ürünlerden artan üretim ise bu alanda diğer sektörlerde görülemeyen güçlü bir ekonomik yapı ortaya çıkarmıştır.

Deniz ürünlerinde de Hazar Denizi'nden elde edilen havyar ile dünya pazarında önemli bir yer alan ve diğer su ürünleri üretimi alanında da yüksek potansiyele sahip olan İran, ihrac pazarları arasına Rusya'yı eklemiştir. AB tarafından Rusya'ya uygulanan yaptırımlara karşılık, Rusya daha önceden Avrupa ülkelerinden ithal ettiği karides, ton balığı konservesi, hayvar gibi su ürünlerini İran'dan temin edecektir.

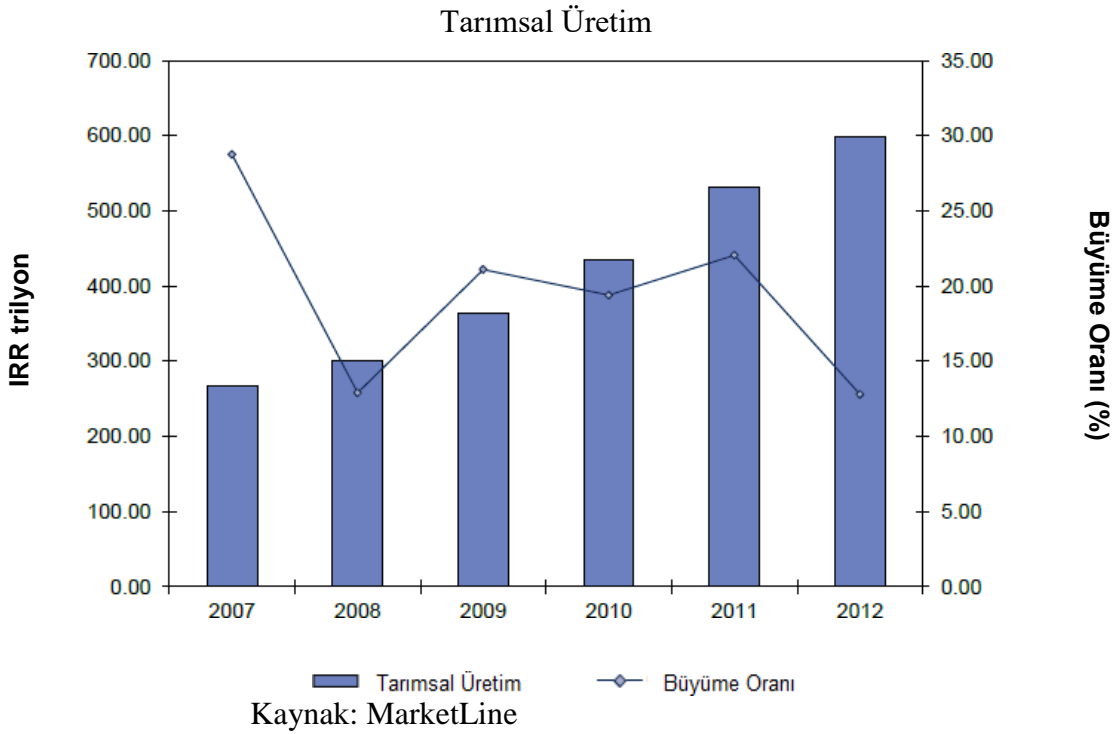
İslami İran Tarım Bakanı Hojjati İslam Cumhuriyeti Haber Ajansı'nda (IRNA) Kasım 2014'te yer alan demecinde, geçtiğimiz sene içerisinde ithal pirinç fazlası verildiğini belirterek; mevcutta pirinç ithalatına dair bir kısıtlama bulunmadığını ancak yüksek sezon hasılatından ötürü son dönemlerde pirinç ithalatı yapılmadığını da ifade etmiştir. Hojjati ayrıca ülkedeki yaklaşık 3 milyon tonluk pirinç tüketiminin 2 milyon tonunun iç piyasadan karşılandığını ve geri kalan miktarın ise ithal edildiğini söylemiştir.

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün verilerine göre İran'ın miktar bazlı en fazla ihrac ettiği ürünler sigara, sebze, baharat, ipek böceği kozası, elma suyu, bebek maması, et, konserve mantar, kakao ezmesi ve yağsız süttür. En fazla ithal edilen ürünlerin başında ise mısır, işlenmemiş şeker, işlenmiş pirinç, soya fasulyesi, soya fasulyesi yağı, palmye yağı, arpa, buğday, patates ve ayçiçeği yağı gelmektedir.

Tarım ve gıda ürünleri talebinin iç piyasadan karşılanmasına önem veren İran'da 5. Kalkınma Planı kapsamında, her yıl 4.5 milyon ile 5 milyon ton tarım ürünü işlenmesi ve özellikle palmiye ürünleri, meyve ve sebze üretimine ağırlık verilmesi öngörülmektedir.

Ayrıca, mevcut tarım tekniklerinin modernize edilmesi adına İran Hükümeti tarafından verilen teşviklerin yanı sıra birçok barajın inşa edildiği belirtilmektedir. Tahran Ticaret Müşavirliğimiz tarafından hazırlanan İran Ülke Profili'nde de dışarıya kapalı bir ülke olan İran'ın dünyadaki modern teknolojinin tarıma nasıl yansıtılabileceği hususunda ülkemizin gelişkin tarım teknolojileri ve Avrupa pazarlarına nazaran ucuz olması nedenleriyle İranlı ithalatçılar için Türkiye'nin cazip bir pazar olarak görüldüğüne yer verilmiştir.

Bununla birlikte, son yıllarda tarım sektöründeki yatırımlarda artış olduğuna ve tarımsal üretimde liberalleşme, paketleme ve pazarlama alanlarındaki gelişmelerin yeni ihraç pazarlarının yaratılmasına olanak sağladığına değinilmiştir.

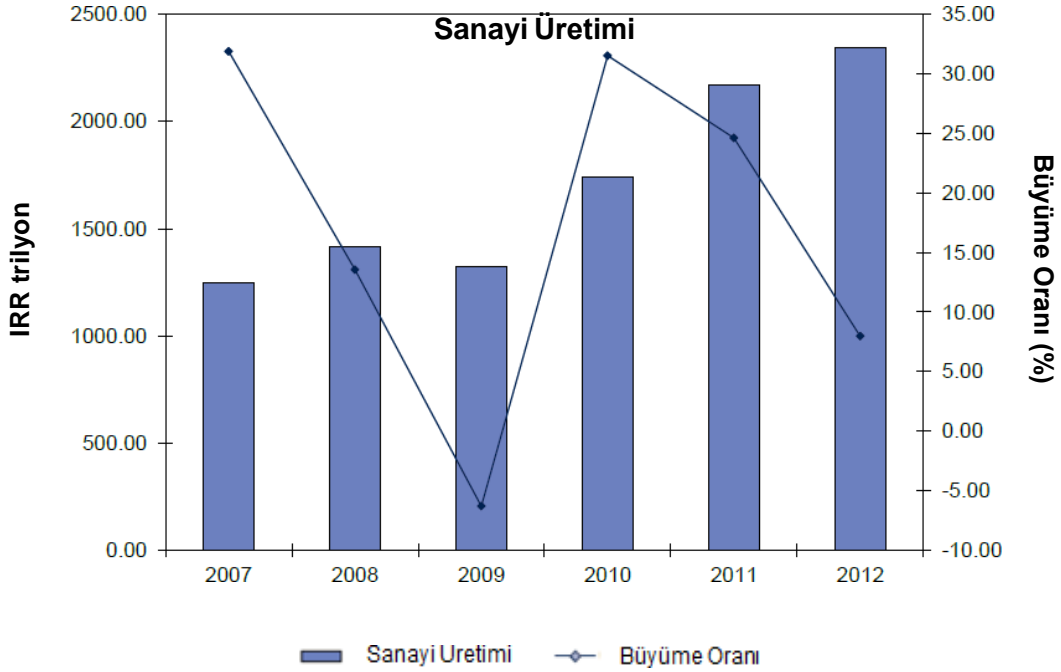

2.1.2. Sanayi

İran GSYİH'nın yaklaşık %45'ini oluşturan sanayi sektöründe mevcut işgücünün %34,4'ü bu sektörde istihdam edilmektedir. İran'daki özelleştirme girişimlerinin başarılı olamaması ve 1990'ların ortalarındaki yüksek dış borç ödemeleri sonucu petrol harici sanayi sektörlerine yeterli düzeyde döviz rezervlerinin aktarılamaması petrol harici sektörlerin gelişimine engel olmuştur.

Aynı şekilde ithal ikameci politika yürütülen ülkede her ne kadar üretim tesisleri açılmaya devam edilse de Tahran Ticaret Müşavirliğimizin İran Ülke Profili'nde yer verdiği üzere ülkedeki üretim teknolojilerinin, makine ve ekipmanlarının günümüz şartlarına uygun olmayışı, şirketler üzerindeki doğrudan veya dolaylı devlet mülkiyeti ve düşük iç rekabet üretim kalitesini olumsuz yönde etkilemiştir.

Kalkınma Programları paketlerinden de anlaşılabilceği üzere; İran Hükümeti'nin öncelikli hedefleri arasında ekonominin petrole bağıllığını azaltmak, yüksek petrol gelirlerini değerlendirmek ve ihracatı geliştirmek yer almaktadır.

Kaynak: MarketLine

2.1.3. Petro Kimya Sanayi

Petrol sektörüne olan bağımlılığı azaltmak amacıyla, ülkede petrolden elde edilen gelirlerin bir kısmı petrokimya sanayi gibi diğer alanlara aktarılmaktadır. 12 Ocak 2015 tarihinde Ulusal Petrokimya Sanayileri Şirketi (NPIC) Yönetici Direktör V. Hassan Peyvandi'nin İslam Cumhuriyeti Haber Ajansı'na verdiği demeçte petrokimya sanayisinin ekonominin ağırlık merkezi ve kalkınmanın ekseni olacağını ifade etmiştir.

İran'ın sahip olduğu 11 petrokimya kompleksi Basra Körfezi'nin petrokimya üretiminin yüzde 13'ünü gerçekleştirmektedir. Son yıllarda İran'ın petrol dışı gelirlerinde de bir artış göze çarpmaktadır.

Petrokimya alanındaki önemli projelerin çoğu Körfez kıyısında bulunan Pars Özel Ekonomik Bölgesi'nde yer almaktadır. Son yıllarda hızlı bir büyüme gözlenmektedir ancak hedeflenen yüksek değerlere ulaşılması, Pars Özel Ekonomik Bölgesi'nin daha da geliştirilmesinin yanında İran'ın bu alandaki dış yatırımını ülkesine çekebilme yeteneğine bağlıdır.

Son yıllarda İran petrol konusunda bakış açısını değiştirmiş ve petrolü bir sermaye aracı olarak görerek, petrolün satımından elde edilen gelirlerin başka yatırımlara dönüştürülmesi konusu üzerine çalışmalar başlatarak; özel bir fon oluşturulmuştur ancak kurulan bu fondan amacına uygun bir şekilde yararlanılmamıştır. Şu anki durumda 25 tanesi onshore olmak üzere 32 sahada üretimi yapılmaktadır.

5. Kalkınma Planı çerçevesinde 64 proje yıllık 50 milyon ton kapasite ile ve 44 milyar dolarlık yatırımla hayata geçecektir. Bu projeler ile İran, 2015 yılı sonuna kadar toplam 100 milyon tonluk petrokimya ürünü üretme kapasitesine sahip olmak istemektedir. Bu rakam ise İran'ı Dow Chemical'dan sonra dünyada ikinci büyük petrokimya ürünü üreticisi yapmaktadır.

2.1.4. Otomotiv ve Yan Sanayi

Yatırımlarla birlikte yerli otomobil sanayisine öncelik verilen İran'da, hükümetin yatırımları ile birlikte otomobil üretimi rekor seviyelere ulaşmıştır. Otomotiv sektörü üretim hacmi açısından dünyada 14. sırada yer alan İran'da yıllık ortalama 1,5 milyon adet üretim yapılmaktadır.

İran sanayisinin lokomotifini olan otomotiv sektörü dış rekabet karşısında yüksek vergi oranları ve kotalar ile korunmaktadır. Fakat, devlet tekelinde olan bu sektör, teknoloji transferi amacıyla son yıllarda yabancı ortaklıklar yoluyla yeni model araçların üretimine başlamıştır. Başta Nissan (Japon), Peugeot (Fransa), Renault (Fransa) ve Kia (Güney Kore) firmaları olmak üzere birçok ortaklık anlaşması imzalanmıştır.

İran Khodro Şirketi Saipa (Citroen ve Kia otomobillerinin üreticisi) ile işbirliği yaparak; Fransız Renault firması ile müşterek, İran'daki mevcut arabaların yüzde 50'sini oluşturan eski teknoloji üretimi Peykan'ların yerine, Renault L90 isimli yeni bir modelin %50 yerli montaj ile yılda 300 bin adet civarında üretilmiş ve Mayıs 2006'da piyasaya sunulmuştur. Renault firması, L90 üretiminden ayrı olarak Saipa grubuna bağlı Pars Khodro ile Megane Sedan model araçların İran'da üretimi ve 2006 ortalarında pazarlanması konularında, Mayıs 2005 içerisinde anlaşmaya vardıklarını açıklamıştır. İran'daki yatırımlarının ikiye katlanabileceğini açıklayan Renault firmasının, 1979 senesinden beri İran'da 300 milyon euro ile yatırım yapan petrol dışı ilk Fransız firması olduğu belirtilmektedir.

Sanayi ve Madenler Bakanı, 50 milyon dolar tutarında yatırım gerçekleştirilen İran Khodro Dizel Şirketinin yılda 5.500 otobüs üretimi kapasiteli ünitesini Nissan 2002'de hizmete açmıştır. Ayrıca söz konusu şirket, Alman-Amerikan otomotiv şirketi Daimler Chrysler ile 8 ve 40 ton kapasiteli kamyon üretimi için bir anlaşma imzalamış ve CKD (complete knock down) sıfırdan üretimini başlatmıştır.

İran'da kalite ve rekabeti arttırmak amacıyla hazır binek araç ithalatına müsadeler verilmeye başlanmış olup, bu müsadeler çerçevesinde BMW ve Mercedes gibi binek araçların da ithalatı ve satışı gerçekleştirilmiştir. Ayrıca %90 olan ithal araç vergisi Mart 2010'da %70'e indirilmiştir.

2.1.5. Gıda Sanayi

İran'da 168 adet, 50'den fazla kişinin çalıştığı geniş ölçekli gıda işleme tesisi bulunmaktadır. Bu tesislerde yıllık ortalama 9 milyar riyal değerinde üretim gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte bu alanda üretim ve ürün geliştirme düşük seviyede kalmaktadır. Bugün sektör iç talebi karşılayacak seviyeye ulaşmıştır. Ancak ihracata yönelik üretim sınırlıdır. İhracatın artması için bu sektördeki ürün kalitesinin artırılması ve paketlemeye yönelik yatırımların yapılması önem kazanmaktadır. Hükümet ayrıca, havyar ve şamfıstığı ihracatının geliştirilmesi yönünde çalışmalar sürdürmektedir.

2.1.6. Madencilik

Dünyanın en büyük çinko, ikinci en büyük bakır ve dokuzuncu büyük demir rezervlerinin bulunduğu İran maden bakımından zengin bir ülkedir. Diğer maden rezervleri arasında uranyum, kurşun, kromit, manganez, kömür ve altın yer almaktadır.

Madeni cevherler açısından dünyanın en zengin on beşinci ülkesi olan İran'da 68 çeşit maden, 37 milyar ton mevcut rezerv ve 57 milyar tondan fazla potansiyel rezerv bulunsa da dünya maden üretimindeki yeri %1.5'in altında seyretmektedir. Madeni kaynakların ekonomiye katılabilmesi için yabancı teknoloji ve sermayeye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle bu sektörde yatırımlar hükümet tarafından teşvik edilmektedir. Ekipman, "know-how" ve yatırım sunan yabancı firmalar için önemli imkânlar bulunmaktadır. Bugün yabancı firmalar İran'da fizibilite çalışmalarından ekipman teminine kadar madencilik sektöründe aktif olarak faaliyet göstermektedirler.

Ayrıca, yetkililer tarafından İran'ın dünya piyasalarında rekabet edebileceği ürünlerin ihracına yönelmesi gerektiği belirtilmektedir.

Sektörden sorumlu Madenler, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, alt kuruluşlara sahip olan holding yapısındaki İran Madencilik ve Maden Sanayileri Kalkınma ve Yenilenme Organizasyonu (İMİDRO) öncelikli olmak üzere birçok devlet şirketi aracılığıyla faaliyetlerini yürütmektedir.

Madenler, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile Alman muadili arasında imzalanan anlaşma çerçevesinde, İran'ın 150 bin ton olan mevcut alüminyum üretimi 10 yıl içinde 1 milyon tona çıkarılacaktır. Fars Haber Ajansı'nın Ocak 2015 tarihli haberinde İMİDRO 21 Mart-22 Kasım 2014 döneminde alüminyum üretiminin 262 bin tonu aştığını bildirmiştir.

Aynı ajansa göre demir cevheri rezervleri 90 milyon tona, kömür rezervleri de 120 milyon tona ulaşırken; İran Zarshouran altın madeni, Batı Azerbaycan Eyaleti ve Kuzeybatı İran yakınındaki kazılar ile altın rezervleri 89 tondan 108 tona çıkmıştır.

5. Kalkınma Planı ile yılda 42 milyon ton ham çelik üretimi, 500 milyon ton demir üretimi, 910.000 ton alüminyum üretimi, 455.000 ton bakır üretimi hedeflenmiştir. Ekim 2014'te gerçekleşen 3. İran Maden ve Maden Sanayileri Yatırım Konferansı'nda konuşan İran Madenler, Sanayi ve Ticaret Bakan Yardımcısı ve İMİDRO Başkanı Mehdi Karbasian dünya ekonomisinin 2015 içerisinde yükselişe geçeceği tahminlerin uluslararası piyasalarda madencilığe olan talebin artacağını işaret ettiğini ve bu gelişmelerinde İran ekonomisi üzerinde olumlu etki bırakacağını söylemiştir.

2.1.7. Demir-Çelik Üretimi

1960'lı yıllarda Sovyetler Birliği'nin desteği ile kurulan demir ve çelik sektörü, 1979 devrimi sonrası yapılan yatırımlarla daha da gelişmiştir. İMİDRO verilerine göre, İran bugün 2.5 milyar ton demir cevheri rezervi ile dünyada 14. sırada yer almaktadır. Önemli demir madenleri, Asfahan, Ahvaz ve Yazd Bölgelerinde bulunmaktadır.

Orta Doğu'da 76 milyon ton olan çelik tüketimiyle İran, ülkemizden sonra, %25'lik pay ile ikinci sırada yer almaktadır. İMİDRO gerçekleşen son çalışmalara göre 2025'te İran çelik tüketiminin 46 milyon tona ulaşmasını beklemektedir.

Orta Doğu ve AB ülkelerine yapılabilecek 6 milyon tonluk ihracat fırsatı ile de 2014'te 16 milyon ton olan işlenmemiş çelik üretiminin, 2025'te 52 milyon tona yükseltilmesi hedeflenmektedir.

Çelik yapımı projelerinin çoğunda sünger demir-elektrik ark ocağı (DRI-EAF) teknolojisi kullanılan İran'ın, 16 milyon ton olan mevcut sünger çelik üretiminin, 2025'te 56 milyon ton ile dünyada birinci sırada yer alması öngörülmektedir.

IMIDRO yeni kaynakların keşfi için önümüzdeki beş yıl içerisinde 500 milyon ABD dolarına kadar yatırım yapabileceğini belirtmiştir. IMIDRO'nun yatırım fırsatları hakkında detaylı bilgiye www.imidro.gov.ir adresinden ulaşmak mümkündür.

2.1.8. Petrol

BP Dünya Enerji İstatistikleri Raporu'na göre 2013 yıl sonu rakamlarıyla OPEC ülkeleri arasında Suudi Arabistan'dan sonra ikinci en büyük petrol üreticisi olarak yer alan İran petrol rezervleri bakımından da sırasıyla Venezuela ve Suudi Arabistan'ı takiben 157 milyar varil ile üçüncü sırada yer almaktadır. Dünya rezervlerinin ise %9.3'ünü elinde bulundurarak; Venezuela, Suudi Arabistan ve Kanada'yı takiben dünyada dördüncü sırada yer alan İran'ın ham petrol rezervlerinin önemli bir bölümü Irak sınırı yakınındaki Kuzistan'da bulunmaktadır.

İran, Ticaret Müşavirliği verilerine göre; günlük 4 milyon 200 bin varil ham petrol üretim kapasitesine sahiptir ve günlük ham petrol üretimi yaklaşık 4 milyon 106 bindir. Ülkede 32 sahada (25'i onshore) üretim yapılmakta ve 2015 yılında 5,8 milyon varil hedefine ulaşmak için Hazar Denizi'nde yeni petrol kuyuları açma çalışmalarına başlanmıştır.

2009 yılında İran'da Sousangerd'de 8.8 milyar varillik yeni bir petrol sahası bulunmuştur. Bu petrol sahası son 5 yılda keşfedilen petrol sahaları arasında en büyük olanıdır. Ayrıca Batı Kermanshah'ta 2010 yılında 475 milyon varillik Soumar petrol sahası keşfedilmiştir.

Döviz girdilerinin %80'ini, bütçe gelirlerinin de %40-50'sini petrolden elde eden İran'da, yaptırımların uygulanmasıyla birlikte 2012'de 101,4 milyar dolar olan petrol ihracatı, 2013'te 61,9 milyar dolara gerilemiştir. İran petrol alıcıları ise Çin, Hindistan, Güney Kore, Japonya ve Türkiye'dir.

Haziran 2014 itibariyle düşmeye başlayan petrol fiyatlarına ilişkin İran Milli Petrokimya Şirketi'nin 50. yılında bir açıklama yapan İran Petrol Bakanı Bicen Zengene, bu konunun ekonomik ve siyasi olduğunu vurgulamıştır. Bakan Zengene, OPEC ile görüşme halinde olduklarını ve OPEC'in kararları çerçevesinde ülke politikasının belirleneceğini ifade etmiştir. Üretim kapasitesinin düşürülmesinin gündemde olmadığını söyleyen Petrol Bakanı, yeni yıl bütçesinde petrol fiyatının Meclis tarafından da onaylandığına dikkat çekerek; varil başına 72 dolar olarak belirlendiğini söylemiştir. Bakan Zengene nükleer müzakerelerin sonuçlanması ve İran'a uygulanan yaptırımların kaldırılmasıyla petrol fiyatlarının normale döneceğini açıklamıştır.

İran aynı zamanda, Irak ile petrol konusunda işbirliğini geliştirmektedir. İran'ın Abadan Rafinerisinden yararlanabilmek amacıyla günde 250,000 varil petrol taşıma kapasitesine sahip mevcut petrol boru hattının 6 mil kadar daha uzatılması konusunda çalışmalar yürütülmektedir. 13 Ocak 2015'te Tahran'da temaslarda bulunan Irak Petrol Bakanı Adil el-Mehdi İran ve Irak'ın ortak sahalarından petrol ve doğal gaz çıkarma konusunda ortak kaynaklardan yararlanma hususunda Tahran-Bağdat işbirliği modelinin diğer ülkeler için bir örnek olarak kullanılabileceğini kaydetmiştir.

	Rezervler (milyar varil)	Dünyadaki Payı (%)	Yıllık Üretim (bin varil/gün)	Dünyadaki Payı (%)
Venezuela	298.3	17.7	2623	3.3
Suudi Arabistan	265.9	15.8	11525	13.1
Kanada	174.3	10.3	3948	4.7
İran	157.0	9.3	3558	4.0
Irak	150.0	8.9	3141	3.7
Kuveyt	101.5	6.0	3126	3.7
BAE	97.8	5.8	3646	4.0
Rusya	93.0	5.5	10788	12.9
Libya	48.5	2.9	988	1.1
ABD	44.2	2.6	10003	10.8
OPEC Ülkeleri	1214.2	71.9	36829	42.1

Ülke sıralaması toplam rezerve göre yapılmıştır.

Kaynak: BP Statistical Review of World Energy (2014)

2.1.9. Doğalgaz

2013 yıl sonu itibariyle BP Dünya Enerji İstatistikleriyle 33.8 trilyon m³'lük doğalgaz rezervleri ile birinci sırada olan İran'ı, 31.2 trilyon m³ ile Rusya ve 24.7 trilyon m³ ile Katar takip etmektedir. Doğalgaz üretimi ise anılan kaynağın verileriyle 2011'de 159.9 milyar m³, 2012'de 165.6 milyar m³ ve 2013'te 166.6 milyar m³ olarak gerçekleşmiştir.

Ülkede doğalgaz sektörünün petrol gelirlerindeki hareketliliği stabilize edecek sektör olarak görülmeye başlanmasıyla doğalgaz yataklarının işletmeye açılması görüşülmektedir.

Tahran Ticaret Müşavirliğimizin raporunda yer alan bilgiye göre “İran’ın güneyinde bulunan ve 8–13 trilyon m³ doğalgaz rezervi olduğu tahmin edilen Güney Pars Sahası'nın geliştirilmesine yönelik projenin bazı aşamaları, ihraç edilmek üzere sıvılaştırılmış doğalgaz üretimine ayrılmıştır. Bu saha yabancı sermayeye açılmış ve aşamalar halinde çeşitli uluslararası konsorsiyumlar ile doğalgaz kaynak araştırılması ve geliştirilmesi çalışmaları hızlandırılmıştır. Güney Pars Doğalgaz Sahası Basra Körfezinde İran ile Katar arasında paylaşılan "offshore" bir alandır. İran, kendi payı üzerinde 28 safhada geliştirme projeleri yürütmekte ve bu amaçla yabancı sermayeyi çekmeye gayret etmektedir.”

İran Ulusal Petrol Şirketi Keşif Müdürü Hürmüz Ghelavand Aralık 2014'teki bir açıklamasına göre İran'ın güneyindeki Fars Eyaleti'nde çok büyük bir doğalgaz sahası bulunmuştur. Ne kadarlık bir rezerve sahip olduğu ve büyüklüğü hususunda çalışmaların devam ettiği sahanın; Hürmüz Boğazı'na kadar bir uzunluğa sahip olabileceği tahmin edilmektedir.

Güney Pars, Golşen, Ferdevsi, Kiş, Şanul, Homa, Salman ve Araş gibi dünyanın en büyük doğalgaz sahalarına sahip olan İran'da Keşif Müdürü Ghelavand ayrıca, ülkedeki tuz kubbelerinde şimdiye kadar keşif çalışması yapılmadığını ve mevcut sismoloji donanımları ile keşfin gerçekleştirilemeyeceğini belirterek, Avrupalı bir şirket ile doğalgaz keşfi kapsamında anlaşma imzalandığını ifade etmiştir.

Bugün toplam enerji ihtiyacının yarısını doğalgazdan karşılayan İran'da Güney Pars sahasından üretilen doğalgaz artan iç tüketim talebinin karşılanmasında önemli yer tutmaktadır.

İran aynı zamanda önemli bir doğalgaz ihracatçısıdır ve ihracatını artırmak için girişimlerde bulunmaktadır. Doğalgaz ticaretinin büyük bir bölümünü boru hatları aracılığı ile gerçekleştirilen İran'ın başlıca doğalgaz ihraç partnerleri Türkiye ve Ermenistan'dır.

Türkiye 2002 yılından itibaren İran'dan 25 yılda toplam 10 milyar m³ alınacak doğal gazın transferine başlamıştır. İran ayrıca, Türkiye ve Bulgaristan üzerinden Nabucco projesi kapsamında Avusturya'ya doğalgaz ihraç etmeyi hedeflemektedir. İran'ın diğer potansiyel doğalgaz pazarları Ermenistan, Ukrayna (İran-Ermenistan-Gürcistan-Kırım üzerinden geçecek bir boru hattı ile), Avrupa, Pakistan, Hindistan, Tayvan, G. Kore ve Çin'in kıyı bölgesidir. Bu ihracatın boru hatları ya da LNG tankerleri ile gerçekleştirilmesi mümkündür. Bu çerçevede, Çin'in devlete ait firmalarından Zhuhai Zhenrong Co. 2004 yılında İran'dan 25 yıl boyunca toplam 110 milyon ton LNG almayı taahhüt eden bir anlaşma imzalamıştır.

Aynı zamanda, İran ve Ermenistan arasında bir gaz anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma uyarınca İran 2007 yılından başlamak üzere Ermenistan'a 20 yıl süreyle toplam 36 milyar metre küp tedarik edecektir.

İran, 1993 yılında Hindistan ile bir boru hattı inşasına yönelik olarak memorandum imzalamış olmakla birlikte bölgedeki siyasi gelişmeler ve güvenlik kaygıları projenin fizibilite çalışmalarının tamamlanmasını engellemiştir.

LNG piyasasında yabancı firmalar arasındaki rekabet hızlanmıştır. Bu çerçevede; İtalyan ENİ, İngiliz BG ve Agip firmaları ile anlaşmalar imzalanmıştır.

Bu anlaşmalar uyarınca Hindistan'da ve Güney Avrupa'da terminali bulunan BG'nin bu bölgelere LNG ihraç etmesine karar verilmiştir.

Doğalgaz ihracatı yanında İran esas doğalgaz rezervlerinin bulunduğu güney bölgesinden uzakta kalan kuzey bölgelerinde kullanılmak üzere Azerbaycan'dan doğalgaz ithalini düşünmektedir. Halen Türkmenistan'dan bir miktar doğalgaz ithal edilmekte ve bu bölgede kullanılmaktadır. Türkmenistan 2001 yılından itibaren İran'a 40 dolardan 5.9 milyar m³ doğalgaz sağlamaktadır.

Şehit Haşemi Nejad (Khangiran) Gaz Rafinerisinin açılışı 16 Nisan 2002 tarihinde Cumhurbaşkanı Hatemi tarafından gerçekleştirilmiştir. Rafineride günde 8,5 milyon metreküp gaz rafine etme kapasiteli iki ünite bulunmaktadır.

Ağustos 2010'da National Iranian Gas Company (NIGC) Irak'la bir anlaşma imzalamıştır. Irak'a 5–10 milyon m³/d doğalgaz gönderilecek ve anlaşma 7 yıl boyunca geçerli olacaktır.

Gaz Üreten Ülkelerin Rezervleri ve Yıllık Üretimleri 2014

	Toplam Rezervler (trilyon m3)	Dünyadaki Payı (%)	Yıllık Üretim (milyar m3)	Dünyadaki Payı (%)
İran	33.8	18.2	166.6	4.9
Rusya	31.3	16.8	604.8	17.9
Katar	24.7	13.3	158.5	4.7
Türkmenistan	17.5	9.4	62.3	1.8
ABD	9.3	5.0	687.6	20.6
Suudi Arabistan	8.2	4.4	103.0	3.0
BAE	6.1	3.3	56.0	1.7
Venezuela	5.6	3.0	28.4	0.8
Nijerya	5.1	2.7	36.1	1.1
Cezayir	4.5	2.4	78.6	2.3

Ülke sıralaması toplam rezerve göre yapılmıştır.

Kaynak: BP Statistical Review of World Energy (2014)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

3.1. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

3.1.1. Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

İran yabancı yatırımlar için ülkede elverişli bir yatırım iklimi yaratmak suretiyle önemli miktarda yabancı yatırımı ülkeye çekmeyi hedeflemektedir. Bu çerçevede yabancı yatırımlar için sınırlamalar ve ithalat vergileri azaltılmakta, serbest ticaret bölgeleri yaratılmaktadır. Ülkede yatırımlar petrol, doğalgaz ve madencilik sektöründe yoğunlaşmıştır.

İran Hükümeti özellikle petrol, doğal gaz ve petro-kimya sektörlerinde olası yabancı yatırımlara odaklanmaktadır. Bu sektörlerin dışında kalan alanlarda ise yatırımlar küçük ölçeklidir. Hükümetin yabancı yatırımlara ilişkin şüpheci yaklaşımı giderek değişmekte ve ülkenin sermaye ve teknolojik kaynaklara ulaşmasını imkan sağlayan yabancı yatırımlar ekonomik kalkınmanın bir parçası olarak görülmektedir.

İran'da; Kish, Qeshm, Chababar, Anzali, Aras ve Arvand Serbest Bölgesi olmak üzere altı tane serbest bölge bulunmaktadır.

Yabancı Yatırımların Teşviki ve Korunması Yasası:

1950 yılından beri yürürlükte olan Yabancı Yatırımların Teşviki ve Korunması Yasası'nın Hatemi Hükümetince, yabancı yatırımcılara daha geniş imkanlar tanımak üzere değiştirilmesi yoluna gidilmiş, bu çerçevede hazırlanan yasa taslağı Aralık 2001'de Koruyucular Konseyi tarafından ikinci kez Meclis'e gönderilmiştir.

Ülkeye yabancı sermayenin gelmesini teşvik eden, ekonomik büyüme, işsizlik sorununun giderilmesi ve sanayinin yenilenmesi açısından beklenen "Yabancı Yatırımın Teşviki ve Korunması Yasası (Foreign Investment Promotion and Protection Act – FIPPA)" Haziran 2002'de yayımlanmıştır.

Dış Yatırımın Teşvik ve Korunmasına ilişkin Kanun uyarınca sağlanan imkanlar şöyledir:

I. Yasal İmkanlar:

1. Ülke dışına kâr transferi izni
2. Ana sermayenin ülke dışına transferi izni
3. Yatırımın millileştirilmesi durumunda tazminat ödenmesi,
4. Ülke içindeki yatırımcılara tanınan sair hakların tanınması
5. Nakit olarak sermaye ithali veya makine aleti ve teknik bilgi ithali

II. Mali İmkanlar:

1. En az 6 yıl vergi muafiyeti
2. Muafiyet dönemlerinden sonra %20 oranında vergi indirimi
3. Ortak verginin sadece %10'u
4. İhracat gelirlerinde %100 oranında vergi muafiyeti
5. Gelişme için ayrılmış karlarda vergi muafiyeti

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DIŞ TİCARET

4.1. DIŞ TİCARET

4.1.1. Genel Durum

İran'ın en büyük ihracat kalemi petrol ve petrol ürünleridir. Bununla birlikte, sınırlı düzeyde de olsa petrol dışı ihracat söz konusudur. Bunlar tarım ürünleri, halı, deri ve havyar gibi geleneksel ihracat malları ile metal cevherleri ve çok daha sınırlı düzeydeki sanayi mallarıdır. İran'ın ithal ettiği ürünlerin başında ise benzin, demir ve çelik, otomotiv yedek parça, tarım ürünleri, ilaç, otomobil ve sanayi ürünleri gelmektedir.

İran ihracatının önemli bölümünü karayolu ile gerçekleştirmekte olup; bunda İran Hükümeti'nin akaryakıt fiyatlarını sübvansiyona yönelik bir politika izlemesinin rolü büyüktür. Hükümet, iç piyasada talebi yüksek olan mallara yönelik kısıtlamaların kanun dışı ticareti teşvik ettiğini kabul etmekte ve uzun vadede bunu önlemeyi planlamaktadır.

Tahran Ticaret Müşavirliğimizin raporunda yer aldığı üzere "uzun süre ithal ikamesine dayanan bir sanayileşme politikası izleyen ve tüm ithalatın devletin kontrolü altında gerçekleştiği İran'da son yıllarda uygulamaya konan dışa açılma politikaları ve DTÖ'ye üye olma hedefi doğrultusunda, ithalattaki tarife dışı engeller kısmen kaldırılmış, ithalatı yasak çok sayıda maddenin ithalatı mümkün hale gelmiştir. Ancak, yerli sanayinin ve üretimin korunması amacıyla ithalatta alınan vergi oranları yüksek tutularak ithalatın cazip hale gelmesine olanak tanınmamıştır

Dış Ticaret Göstergeleri (Milyar Dolar)

Yıl	İhracat	İthalat	Denge	Hacim
2012	9,92	11,9	-1,98	11,9
2013	4,19	10,3	-6,11	10,3
2014	3,88	9,8	-5,92	9,8

4.1.2. Başlıca Ürünler İtibariyle İran'ın İhracatı

Başlıca Ürünler İtibariyle İran'ın İhracatı (Bin Dolar) GTİP

Ürün Adı	2011	2012	2013
Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	84.381.572	52.748.016	37.698.576
Başka yerde belirtilmemiş ürünler	14.755.558	11.006.062	9.026.758
Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	2.074.836	2.271.513	2.627.801
Demir cevherleri ve konsantreleri	789.933	1.824.957	2.406.911
Asiklik alkoller	1.672.695	1.626.079	1.802.089
Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	1.075.703	2.635.853	1.706.722
Azotlu mineral/kimyasal gübreler	992.774	1.087.435	816.374

Siklik hidrokarbonlar	1.130.032	892.754	811.221
Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	5.544.809	2.415.872	443.168
Diğer kabuklu meyveler (taze/kurutulmuş) (kabuğu çıkarılmış/soyulmuş)	1.034.784	757.402	410.085
Saf amonyak/amonyanın sulu çözeltileri	463.683	405.412	263.415
İşlenmemiş alüminyum	378.776	315.925	248.772
Petrol yağlarının/bitümenli minerallerden elde edilen yağların kalıntıları	713.765	185.407	198.643
Demir/çelik sıcak hadde yassı mamulleri	358.419	166.723	196.795
Üzümler (taze/kurutulmuş)	291.465	183.257	192.702
Düğümlü, sarmalı halılar, yer kaplamaları	536.944	156.392	145.249
Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)	61.705	64.336	134.658
Her nevi kükürt (süblime, presipite ve kolloidal kükürt hariç)	13.062	234.580	134.062
Mermer ve traverten, ekosin su mermeri, kireçli taşlar	111.496	131.389	122.120
Arıtılmış bakır, işlenmemiş bakır alaşımları	667.851	251.675	110.613
Bakır cevherleri ve konsantreleri	47.050	360.638	109.711
Bitümen ve tabii asfalt katranlı kumlar asfaltit ve asfaltlı kayalar	7.276	111.822	103.439
Krom cevherleri ve konsantreleri	100.034	109.016	102.156
İşlenmemiş çinko	268.787	211.293	94.897
Asiklik hidrokarbonlar	310.050	456.460	94.11

4.1.3. Başlıca Ürünler İtibariyle İran'ın İthalatı

Başlıca Ürünler İtibariyle İran'ın İthalatı (Bin Dolar) GTİP

Ürün Adı	2011	2012	2013
Pirinç	975.359	980.708	2.464.325
Altın (ham, yarı işlenmiş, pudra halinde)	6	6.528.068	1.661.204
Soya fasulyesi yağı üretiminden arta kalan küspe ve katı atıklar	844.825	929.166	1.531.133
Buğday ve mahlut	20.385	1.710.346	1.301.738
Mısır	1.294.012	1.221.361	953.994
Tedavide/korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	1.120.000	753.592	925.626
Palm yağı ve fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	649.476	797.712	787.815
Soya yağı ve fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	784.105	579.496	762.325

Kara taşıtları için aksam, parçaları	883.875	984.613	613.717
Demir/çelik sıcak hadde yassı mamulleri-genişlik 600mm. Fazla	1.613.849	710.069	606.903
Telli telefon-telgraf için elektrikli cihazlar	211.757	422.554	583.952
Televizyon alıcıları, video monitörleri ve projektörler	94..171	300.562	563.424
Otomobil, steysin vagonlar, yarış arabaları	837.580	559.047	511.373
Hava-vakum pompası, hava/gaz kompresörü, vantilatör, aspiratör	791.532	581.524	498.257
Muslukçu, borucu eşyası-basınç düşürücü, termostatik valf dahil	353.507	718.809	452.479
Demir/çelik yassı mamul, kaplı, sıvanmış (600mm. den geniş)	824.265	479.837	436.591
Kamış/pancar şekeri ve kimyaca saf sakkaroz (katı halde)	596.997	539.141	407.010
Sığır eti (dondurulmuş)	769.252	463.060	403.063
Diğer aydınlatma cihazları, lambalar, ışıklı tabela, plaka vb.	50.253	92.458	390.925
Tıp, cerrahi, dişçilik, veterinerlik alet ve cihazları	386.362	363.511	370.623
Sentetik iplik, monofil, şeritlerle dokumalar	118.466	219.674	360.764
Stiren polimerleri (ilk şekillerde)	425.917	354.577	360.468
Demir/çelikten (dökme hariç)dikişsiz tüp, boru, içi boş profil	380.378	597.504	350.556
Buzdolapları, dondurucular, soğutucular, ısı pompaları	382.684	525.456	349.059

4.1.4. Başlıca Ülkeler İtibariyle İran'ın İthalatı

İthalat Yaptığı Başlıca Ülkeler (Bin Dolar)

Ülkeler	2013
Çin	14.395.875
Hindistan	5.433.901
Güney Kore	4.480.902
Türkiye	4.193.950
Almanya	2.506.274
Brezilya	1.609.137
İtalya	1.392.217
Rusya Federasyonu	1.168.646

Arjantin	1.102.961
Malezya	996.801
Ukraine	793.925
Fransa	655.842
Tayvan	647.790
Kazakistan	538.945
Endonezya	469.356

4.1.5. Başlıca Ülkeler İtibariyle İran'ın İhracatı

İran'ın 2012 yılı ihracatını gerçekleştirdiği başlıca ülkeler Çin (% 30) Hindistan(% 16), Türkiye (% 11), Güney Kore (%10) ve Japonya'dır. (% 9) Gerçekleştirilen ihracatın büyük kısmını ham petrol oluşturmaktadır.

İhracat Yaptığı Başlıca Ülkeler (Bin Dolar)

Ülkeler	2013
Çin	25.404.912
Türkiye	10.383.154
Hindistan	10.031.595
Japonya	6.930.974
Güney Kore	5.564.403
Tayvan	1.140.158
Umman	562.075
Rusya Federasyonu	432.541
Almanya	377.949
Ermenistan	187.570
İtalya	182.144
Pakistan	167.777
Gürcistan	129.344
Belçika	115.408
İspanya	113.136

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE İLE TİCARET

5.1. TÜRKİYE İLE TİCARET

5.1.1.Genel Durum

2003 yılına kadar İran ile ticari ve ekonomik ilişkilerimiz; ülkedeki kapalı rejim ve korumacı ekonomi siyaseti kaynaklı sorunlar, siyasi krizler nedeni ile arzu edilen potansiyelde gerçekleşmemiş olsa da anılan dönemden itibaren İran ile ticari ilişkiler ve karşılıklı yatırım faaliyetlerinde hareketlilik yaşanmaktadır.

Komşu ülke İran ile ülkemiz arasındaki kültürel benzerlikler, nüfusun önemli bir kesminin Türkçe konuşuyor olması, Türkiye'ye karşı duyulan sempati ve Avrupalı firmaların İran pazarında yeterince bulunmaması gibi sebepler Türk işadamları için İran'ı cazip hale getirmektedir. Ayrıca, iki ülke hükümetleri tarafından karşılıklı ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi yönünde gerekli kararlılık ve uygun ortamın sağlanması da olumlu rol oynamaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, 2014 yılında İran'a ihracatımız bir önceki seneye göre %7.8 azalarak 3 milyar 888 milyon ABD doları; İran'dan ithalatımız ise %5.2 azalmış ve 9 milyar 833 milyon ABD doları olarak gerçekleşmiştir.

2014 yılı rakamları ile ülkemizin toplam ithalatındaki %4.05'lik payı ile İran en çok ithalat yapılan 6. ülke iken; toplam ihracatımızdaki %2.46'lık oranla en çok ihracat yaptığımız 10. ülke olmuştur.

İran'ın ülkemizden ithalatını demir ve çelik, tekstil elyafı ve mamulleri ile otomotiv yan sanayi ürünleri oluştururken; ham petrol ve doğalgaz ülkemizin İran'dan ithalatının çoğunluğunu kapsamaktadır.

5.1.2.Türkiye – İran Dış Ticaret Göstergeleri (dolar)

Yıllar	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2010	3.044.177.151	7.645.007.868	10.689.185.019	-4.600.830.717
2011	3.589.634.590	12.461.532.358	16.051.166.948	-8.871.897.768
2012	9.921.602.401	11.964.778.631	21.886.381.032	-2.043.176.230
2013	4.192.511.353	10.383.216.706	14.575.728.059	-6.190.705.353
2014	3.886.375.628	9.833.335.051	13.719.710.679	-5.946.959.423

Tuik Verileri

5.1.3 .İran'a İhracatımızda Önemli Ürünler (Dolar)

Ürün Adı	2012	2013	2014
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	6.540.574.674	1.679.050.218	634.123.595
Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler; bunların aksam ve parçaları	431.179.839	349.318.936	444.981.915
Plastikler ve mamulleri	227.262.732	208.616.493	224.400.445
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	154.451.614	129.624.067	193.896.644
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme- verme cihazları; aksam-parça aksesuarı	166.837.809	144.410.547	147.254.598
Adi metallerden çeşitli eşya (kilit, kasa, mobilya tertibatı, vb.)	43.618.891	53.548.334	125.594.338
Tütün ve tütün yerine geçen işlenmiş maddeler	101.302.456	113.004.685	121.834.070
Demir veya çelikten eşya	115.919.895	107.308.521	101.168.057
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	185.799.001	72.781.777	97.372.963
Demir ve çelik	615.414.145	111.552.131	93.221.316

Tuik Verileri

5.1.4 .İran'dan İthalatımızda başlıca ürünler (Dolar)

Ürün Adı	2012	2013	2014
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler	10.698.231.559	9.124.623.653	7.822.156.253
Plastikler ve mamulleri	471.203.448	520.557.016	479.216.324
Bakır ve bakırdan eşya	248.570.665	139.304.418	211.272.046
Gübreler	55.960.953	40.525.978	121.819.044
Organik kimyasal ürünler	96.684.818	124.084.841	109.534.301
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	46.751.226	68.295.711	98.349.217
Çinko ve çinkodan eşya	112.365.320	70.236.024	69.975.479
Cam ve cam eşya	2.958.876	13.302.174	23.269.074
Demir ve çelik	32.321.726	59.271.942	22.660.431
Kurşun ve kurşundan eşya	26.389.711	22.515.586	20.950.684

Tuik Verileri

5.1.5 .İran ile Turizm İlişkileri

İran'dan Türkiye'ye önemli miktarda turist gelmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığımızın verilerine göre 2012 yılında 1 milyon 186 bin olan turist sayısı, 2013'te %0.8 civarında artmış ve 1 milyon 196 bin olmuştur. 2014 geçici verileriyle bir önceki yıla oranla İranlı turist sayısı %32.91 artarak 1 milyon 590 bine ulaşmıştır.

İran yetkilileri Irak Kerbela şehrine yönelik Hac ziyaretlerinin artık Irak ve Suriye üzerinden değil, Türkiye üzerinden yapılması konusunda isteklerini gündeme getirmişlerdir. Bu çerçevede, Türk hizmet sektörü İran vatandaşlarına din turizmi konusunda hizmet verebilir. İran turizminde yeniden yapılanma:

- İran Turizm Teşkilatı yetkilileri, İran'ın turizm alanında komşu ülkeler ve bu çerçevede Türkiye ile işbirliğini geliştirme arzusunda olduklarını belirtmektedir.

- İran Seyahat Acentaları Birliği AATAI, İran genelinde seyahat acentaları ile tur operatörlerini bünyesinde biraraya getiren tek meslek örgütü. AATAI, özel sektörü temsil eden bir kuruluş olmakla birlikte, İran'da turizm sektörü ile ilgili kamu kuruluşlarıyla da yakın ilişki içinde olduğu gözlemlenmektedir.

- İran'da turizm bakanlığı bulunmamasıyla beraber, turizm konusuyla ilgili olarak Kültür ve İslami İrşad Bakanlığı'na bağlı İran Turizm Teşkilatı (ITTO, İran Tourism and Touring Organisation) ve İran Kültürel Miras Teşkilatı faaliyet göstermektedir. Ülkedeki otellerin, seyahat acentalarının ve tur operatörlerinin İran Turizm Teşkilatı'na kayıt yaptırma zorunluluğu bulunmaktadır.

- İran Turizm Teşkilatı'nın İran'daki bütün eyaletlerde ve önemli turizm merkezlerinde temsilcilikleri bulunmakta olup İran Kültürel Miras Teşkilatı ise daha çok tarihi eserlerin ve müzelerin korunması ve işletilmesi konularından sorumlu bulunmaktadır. İran Kültürel Miras Teşkilatı İran'ın tarihi birikiminin tanıtımı konusunda da faaliyet göstermektedir. İran Turizm Teşkilatı ve Kültürel Miras Teşkilatı kamu kuruluşu niteliğinde olup her ikisi de Kültür ve İslami İrşad Bakanlığı'nda bir bakan yardımcısı başkanlığında faaliyetlerini sürdürmektedir.

5.1.6. Yürürlükteki Anlaşma ve Protokoller

Dönemin Başbakanı Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın 28-29 Ocak 2014 tarihlerinde Tahran'a gerçekleştirdiği ziyarette, Türkiye ile İran arasında 10 yıldır müzakereleri süren Tercihli Ticaret Anlaşması, iki ülke Başbakanları huzurunda Ekonomi Bakanımız Sayın Nihat Zeybekci ile İran Sanayi, Maden ve Ticaret Bakanı Muhammed Rıza Nematzade tarafından imzalanmıştır.

“Türkiye-İran Tercihli Ticaret Anlaşması ile, Türkiye'nin bazı tarım ürünlerinde İran'a tarife indirimi vermesi ve buna karşılık İran'ın ise, bazı sanayi ürünlerinde Türkiye'ye tarife indirimi sağlaması kararlaştırılmıştır.

İran'ın, Tercihli Ticaret Anlaşması ile Türkiye'ye tarife indirimi sağlayacağı ürünler arasında; temizlik ürünleri, ilaç, kozmetik, plastik malzemeler, orman ürünleri, tekstil, hazır giyim, ev tekstili, mobilya, çelik ürünleri, demir ve demirdışı metaller, buzdolabı, bulaşık makineleri gibi beyaz eşya ürünleri, klimalar ve elektrik-elektronik ürünleri gibi bir çok ürün yer almaktadır.

Söz konusu ürünlerde 2012 yılında Türkiye'nin dünyaya ihracatı 38,9 milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiş olup; bu meblağ, Türkiye'nin aynı yıl gerçekleştirdiği toplam ihracatın %25.5'ine tekabül etmektedir.

Ayrıca, Tercihli Ticaret Anlaşması kapsamında İran'ın Türkiye'ye tarife indirimi yapmayı kabul ettiği sanayi ürünlerinde 2012 yılında Türkiye'nin İran'a ihracatı yaklaşık 830 milyon ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. Anlaşmanın yürürlüğe girmesi ile birlikte bu ürünlerde ihracatımızın, 3 yıl sonunda iki katına çıkacağı beklenmektedir. Diğer taraftan, söz konusu Tercihli Ticaret Anlaşması kapsamında İran'a taviz verilen tarım ürünlerinin İran'dan yapılan toplam tarım ürünleri ithalatı içindeki payı %57 seviyesindedir.

Türkiye-İran Tercihli Ticaret Anlaşması; ülkemizin Serbest Ticaret Anlaşmaları dışında ticaretin artırılmasına yönelik yaptığı ilk anlaşmadır. Türkiye-İran Tercihli Ticaret Anlaşması, yeni dönemde, iki ülke arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilere ivme kazandıracak; her iki ülke arasındaki ekonomik işbirliğini güçlendirecek ve iki ülkenin önümüzdeki dönemde artan ekonomik işbirliğinin temelini oluşturacaktır. Anlaşma kapsamında, her iki ülke, birbirlerine sağlamış oldukları tavizleri daha da genişletmek üzere çalışmayı da taahhüt etmiştir.

Türkiye-İran Tercihli Ticaret Anlaşması'nın Onaylanmasına İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı ve söz konusu Anlaşma Metni, 4 Kasım 2014 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmış ve Türkiye-İran Tercihli Ticaret Anlaşması 1 Ocak 2015 itibariyle yürürlüğe girmiştir.

Türkiye ile İran arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması (YKTK) Anlaşması 21.12.1996 tarihinde imzalanmış ve onaylanarak 25.02.2005 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

Çifte Vergilenmenin Önlenmesi (ÇVÖ) Anlaşması ise 17.06.2002 tarihinde imzalanmış olup, 07.03.2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 23 Haziran 2010 tarihinde Ankara'da imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile İran İslam Cumhuriyeti Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı Arasında Mutabakat Zaptı"nın onaylanması, Bakanlar Kurulu'nca 15/2/2011 tarihinde kararlaştırılmıştır.

29 Ocak 2014 tarihinde Tahran'da imzalanan Tercihli Ticaret Anlaşması, 1 Ocak 2015'te yürürlüğe girmiştir. Anlaşma çerçevesinde Türkiye'nin İran'a olan ihracatında 6'lı GTİP bazında 125 sanayi ürünü, İran'ın da Türkiye'ye ihracatında 6'lı GTİP bazında 140 tarım ürününde gümrük avantajı elde emesi öngörülmüştür.

Serbest Ticaret Merkezleri

2003/6401 sayılı kararname ile Serbest Ticaret Merkezlerinden yapılacak ithalat ve ihracat işlemlerine ilişkin yönetmeliğin yürürlüğe girmiş olması ve bu sayede STM'ler kapsamında ithal edilecek tarım ürünlerinde %40, sanayi ürünlerinde ise %100 vergi muafiyetinin getirilmiş olmasıyla Türk-İran sınır ticaretinin canlanması hedeflenmektedir.

Bu çerçevede, Artvin, Ardahan, Ağrı, Kars, Iğdır, Van, Hakkari, Şırnak, Mardin, Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis ve Hatay illerindeki gümrük hatlarında Sınır Ticaret Merkezleri Kurulmasına İlişkin 25/3/2003 tarihli ve 2003/5408 sayılı Kararname 10 Nisan 2003 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ayrıca, bu illere komşu Erzurum, Muş, Bitlis, Siirt, Diyarbakır, Batman ve Adıyaman İllerinin de "mücavir il" kapsamında uygulamadan yararlandırılması öngörülmüştür.

5.1.7. Türkiye İnan İşbirliği Olanakları

Türkiye'nin İnan'a ihracatında demir çelik, kurşun, tütün ve mamulleri, dokumacılık ürünleri, makinalar, otomotiv sanayii ürünleri, mantar ve ağaç mamulleri ile plastikler önemli bir yere sahiptir.

Türkiye'nin İnan'dan ithalatında İnan'ın genel ihracatına paralel bir durum söz konusudur. Türkiye'nin İnan'dan ithalatında ham petrol ve petrol ürünleri en önemli yeri işgal etmektedir. Bunun yanı sıra petrol gazları ve doğal gaz, plastikler, maden cevherleri, demir ve çelik ile metaller, dokumacılık ürünleri diğer önemli ithalat kalemlerini oluşturmaktadır.

İnan, Türk özel sektörü için geniş fırsatların olduğu bir ülkedir. Komşu ülke olarak yakınlığının yanı sıra, genç nüfusuyla birlikte artan tüketim talebiyle gelecek vadede bir pazar niteliğindedir. İnan'da ihracat yapmak ve hammaddeleri İnan'dan almak şartıyla sanayi amaçlı ve %100 yabancı sermayeli şirket kurulabilmektedir. İnanlı firmalar ülkeye teknoloji ve sermayenin çekilmesine yönelik olarak yabancı ortaklarla işbirliğine sıcak bakmaktadırlar. İnan ekonomisi büyük ölçüde KOBİ'lere dayanmaktadır. Bu alanda iki ülke için işbirliği imkanları mevcuttur. Türkiye'nin bankacılık alanında sahip olduğu tecrübenin İnan'a aktarılması da iki ülke arasındaki işbirliğinin yeni bir halkasını oluşturabilir.

Demir çelik ürünleri bakımından, Türk ürünlerinin Rus ve Ukrayna demir çeliği ile rekabet etmesi güç olmakla birlikte, özellikle otomotiv sektöründe büyük bir pazar mevcuttur. Bu sektördeki talep bugün büyük ölçüde Güney Kore, Tayvan ve Hindistan'dan karşılanmaktadır.

İnan'daki Çulha Özel Bölgesi'nde yatırım yapan yabancı firmalara getirdikleri katma değer kadar mal ithal etme hakkı tanınmakla birlikte yer satılmamakta ancak %51 oranında bir İnanlı ortakla yatırım yapılması halinde yer sağlanmaktadır.

5.1.8. Türkiye İnan Ticaretindeki Öncelikli Hususlar

Gümrük kapılarında yaşanan sıkıntılar:

Her iki ülkenin gümrük kapılarında personel eksikliği sıkıntı yaratmaktadır.

İnan Dış Ticaret Mevzuatındaki Belirsizlikler:

2009 yılı itibari ile ithalatı İnan Bitki Koruma Kurumunun izin, onay veya denetimine bağı ürünlerin ticaretinde sıkıntılar yaşanmaktadır. Ülkemiz tarafından düzenlenen sağık sertifikaları bazen kabul edilmemekte veya ülkemizden çıkış esnasındaki son kontrol merkezindeki denetim ile ilgili orijinal onay aranmaktadır.

Anılan duruma ilave olarak, ülkemiz için uzun vadede büyük önem taşıyan pamuk tohumu ihracatı ile ilgili olarak İnan üzerinden gerçekleştirilecek transit geçişlerde büyük sıkıntılar yaratılmakta, TIR'larımızın geçişinde büyük zorluklar çıkarılmaktadır.

Yabancı Personelden Alınan Vergi:

İnan Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı İnan'da çalışan yabancı uyruklu personele %33 ilave vergi tahakkuk ettirmekte ve ayrıca matrahı da düzeye göre (genel müdür, müdür, mühendis vb.) kendisi belirlemektedir.

Anılan vergi ayda birkaç bin Dolara kadar çıkmakta ve haklı olarak büyük tepki çekmektedir. İnan mevzuatında herhangi bir değışiklik yaşanmamasına rağmen %33'lük ek vergi uygulaması bir kenara bırakılmıştır. Bu meyanda, uygulamada istikrar bulunmamaktadır.

Çalışma ve Oturma İzinleri:

İşadamlarımızın çalışma ve oturma izni alabilmesi uzun zaman almakta, birçok formalite gerektirmekte ve en önemlisi bu süreç zarfında (yaklaşık 6 ay) işleri nedeniyle İnan'dan ayrılmaları halinde başvuruları iptal olmakta ve aynı prosedüre baştan başlamak icap etmektedir.

İnan mevzuatı uyarınca çalışma iznine sahip yabancıların İnan'dan çıkış yapabilmeleri için özel bir çıkış vizesi (exit visa) almaları gerekmektedir. İnan'da gerçekleştirilen girişlerin ve İnan'da bulunulan sürenin belirli bir miktarı aşması halinde, kendilerine kaçak çalışılmış gibi işlem yapılarak yüksek vergi cezaları kesilmekte ve anılan cezalar tahsil edilmeden ülkeden çıkışına izin verilmemektedir.

Ödemeler:

26 Temmuz 2010 tarihinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından alınan kararla İnan'a yaptırımlar konusunda ABD ve AB tarafından uygulanacak yaptırımlar önem arz etmekte olup, bu meyanda özellikle ödemelerin bankacılık kanalıyla yapılmasında birtakım endişeler firmalarımız tarafından dile getirilmekte ve bankalar akreditif konusuna sıcak bakmamaktadırlar. Bu soruna çözüm bulunması hususu aciliyet arz etmektedir.

ECOTA:

Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT) bünyesinde Türkiye, Afganistan, İran, Pakistan ve Tacikistan arasında, tarife dışı engellerin kaldırılması ve tarifelere duyarlı bir ticaret rejimi oluşturulması amacıyla 17 Temmuz 2003 tarihinde imzalanan ECOTA'nın hayata geçirilebilmesi için taraf ülkelerin ürün listelerini hazırlayarak Ekonomik İşbirliği Teşkilatı Sekreteryası'na vermeleri gerekmektedir.

Tacikistan dışındaki dört ülke söz konusu listeleri Sekreteryaya vermiştir. İran listeleri, Tacikistan'ın da liste verme şartıyla, Sekreteryaya iletilmiştir.

19 Ocak 2011 tarihinde İran'da gerçekleştirilen ECOCCI Genel Kurulu'nda, dört ülke İran'dan Tacikistan şartını kaldırmalarını talep etmiş ve ECOTA'nın mevcut hali ile dört ülke arasında uygulamaya konulabileceğini belirtmişlerdir. Anlaşmanın uygulamaya konulması için İran tarafının kararı ile Tacikistan'ın listeleri Sekreteryaya iletilmesi beklenmektedir.

(PRETAS) İslam Ülkeleri Arasında Tercihli Ticaret Sistemi Anlaşması:

İslam Kalkınma Örgütü Tercihli Ticaret Sistemi Çerçeve Anlaşmasını onaylayarak müzakerelere katılmaya hak kazanan ülkeler Bangladeş, Kamerun, Mısır, İran, Ürdün, Lübnan, Libya, Malezya, Pakistan, Senegal, Tunus, Türkiye ve Uganda'dır.

Anlaşmayı imzalamış ancak onay işlemlerini tamamlamamış ülkeler ise Irak, Kuveyt, Nijerya, Katar, Suudi Arabistan, Sudan, Suriye, BAE'dir.

ALTINCI BÖLÜM
VAN İLE TİCARET

6.1.1. Türkiye –İran Yıllara Göre İthalat/ İhracat Rakamları

Dolar	2013	2014	2015	2016	2017
İhracat	4.192.511.353	3.886.190.192	3.886.375.628	4.966.175.518	3.259.324.891
İthalat	10.383.216.706	9.833.289.630	6.096.242.016	4.699.776.693	7.492.181.413

6.1.2. Van - İran Yıllara Göre İthalat/ İhracat Rakamları

Dolar	2013	2014	2015	2016	2017
İhracat	12.791.466	17.563.958	14.093.343	26.566.283	25.872.500
İthalat	21.341.307	18.049.499	11.727.258	27.042.409	45.672.760

Kaynak: Konya Ticaret Odası